

KRIZE A KRIZOVÉ JEVY

POJEM „KRIZE“

je spojen s **podstatnou** částí doby existence lidstva

- ❑ **Krizis** – z řečtiny, odvozené od „krino“ (konečné, neodvolatelné rozhodnutí typu anebo – anebo, t.j. úspěch anebo neúspěch), vyjadřovalo naléhavou potřebu, pocíťování nejistoty, hledání záchrany anebo zabránění neštěstí,
- ❑ **Crisis** – z latiny – kritický, kulminační bod:
 - v medicíně = složité období, kulminující stav průběhu onemocnění,
 - v teologii = poslední soud.
- ❑ V *“Krátkom slovníku slovenského jazyka”* (Bratislava 1989) je **krize** definována jako:
 - stav vrcholného napětí, rozhodující okamžik, po kterém nastává obrat (vyvrcholení konfliktu, pooperační krize, krize v dramatickém díle,...),
 - těžká, zlá, zhoršená situace (politická, hospodářská krize, bytová krize,...).

VŠEOBECNÁ VÝCHODISKA DEFINICÍ KRIZE, KRIZOVÉ SITUACE A KRIZOVÉHO STAVU

- ☐ krize označuje jevy společenského života, je objektivní, existuje nezávisle na vůli člověka (na druhé straně bez lidí by neexistovaly ani krize),
- ☐ krize má subjektivně-objektivní dimenzi ve sféře hodnotové (krize jednoho subjektu může být přínosem a podmínkou rozvoje jiného subjektu),
- ☐ krize může být vyvolána uměle jako nástroj řešení vnitřních problémů subjektu, případně jako součást taktiky, případně strategie v konkurenčním prostředí
- ☐ krize je objektivní součást vývoje společnosti, přírody a technických a technologických procesů, ale též i subjektivní prožívání ohrožení (rizika).

***ohrožení
dotčeného
objektu***

***moment
překvapení***

***časová
tíseň***

***intenzita
projevů***

***naléhavost
řešení***

***nejistota
vývoje***

***specifické
nástroje,
prostředky***

***možnost
zániku
objektu***

CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY KRIZE

KRIZE (K)

- ☐ rozhodující okamžik anebo časový úsek, po němž může následovat zásadní změna ve vývoji daného děje anebo systému,
- ☐ složitý, těžko překonatelný a nebezpečný stav anebo průběh dějů v životě společnosti, v přírodě, v činnosti technických prostředků a v technologických procesech, kterého negativní důsledky mohou vážně ohrozit jejich funkci, případně i existenci,
- ☐ zároveň se tento pojem používá jako obecné označení všech krizových jevů.

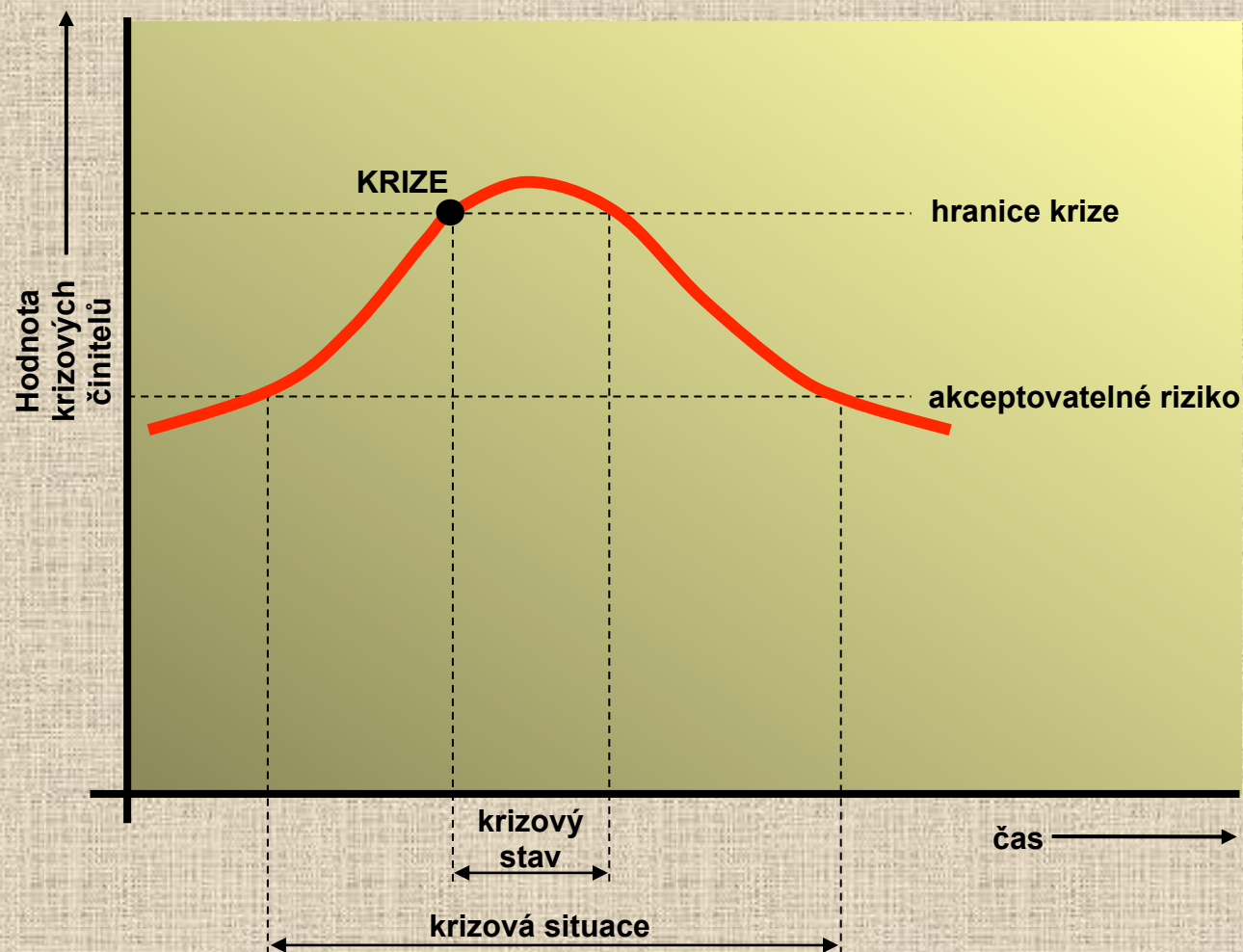
KRIZOVÁ SITUACE (KS)

- ☐ nepředvídatelný anebo velmi těžko předvídatelný průběh dějů a činnosti po narušení rovnovážného stavu společenských, přírodních a technologických procesů a systémů ohrožujících životy lidí, životní prostředí, ekonomiku, duchovní a hmotné hodnoty státu a jeho obyvatel,
- ☐ situace, která svým charakterem, negativními účinky a rozsahem vážně naruší, případně změni hospodářský anebo společenský chod státu, územního celku anebo konkrétního subjektu.

KRIZOVÝ STAV (KSt)

- ☐ stav společenského, přírodního, technického anebo technologického systému, který se zásadně odlišuje od stabilního stavu a působí degradačně na celý systém, případně na některé jeho komponenty,
- ☐ je to právní stav vyhlášený kompetentním orgánem veřejné správy na určitém území na řešení krizové situace v přímé závislosti na jejím charakteru a rozsahu (válečný stav, stav ohrožení státu, nouzový stav, stav nebezpečí, stupeň povodňové aktivity,...),
- ☐ je spojena se selháním dosavadních mechanismů řízení a s potřebou aplikování speciálních postupů, nástrojů a technik, včetně omezení základních práv a svobod občanů.

GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VZNIKU KRIZOVÉ SITUACE, KRIZE A KRIZOVÉHO STAVU

KRIZOVÉ JEVY

*(KRIZE, KRIZOVÉ SITUACE, KRIZOVÉ STAVY)
mají charakteristické rysy:*

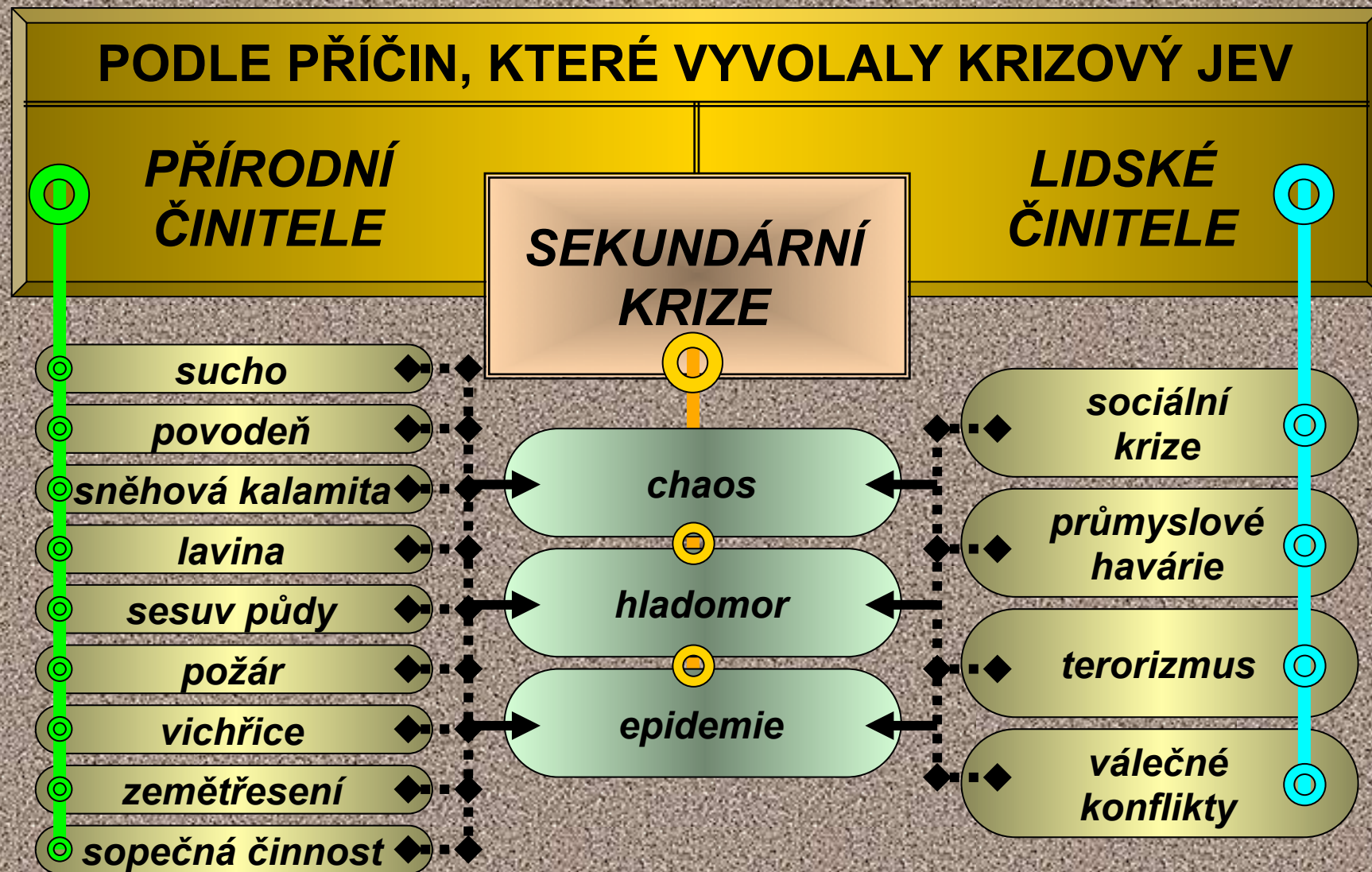
- ☐ moment překvapení při jejich vzniku a to i v případě, že jsme sledovali nárůst rizikových faktorů a společnost byla o nich informovaná,
- ☐ nedostatek podrobných informací v čase, kdy jsou nejpotřebnější,
- ☐ přetížení komunikačního systému, přičemž se některé informace a zprávy neustále opakují,
- ☐ ne všechna připravená opatření jsou v konkrétní situaci účinná a použitelná,
- ☐ obrovský nárůst rozsahu činností a jejich různorodost, co způsobuje, že se stávají těžko sledovatelnými,
- ☐ ohrožení existenčně důležitých zájmů společnosti přímo anebo zprostředkovaně (např. ztráta kreditu),

KRIZOVÉ JEVY

*(KRIZE, KRIZOVÉ SITUACE, KRIZOVÉ STAVY)
mají charakteristické rysy:*

- ☐ intenzivní celospolečenská kontrola, medializování všeho, co souvisí s krizí a hledání senzací,
- ☐ činnost ve stresu a v časové tísní,
- ☐ vznik paniky, výskyt falešných informací a poplašných zpráv,
- ☐ narušení zaužívaných pracovních postupů a rozhodovacích procesů a jejich nucený přechod na zvláštní režim činnosti,
- ☐ rozhodování bez možnosti podrobné analýzy (část rozhodnutí je přijímaných pod tlakem času intuitivně),
- ☐ snaha o záchranu lidských životů musí být nadřazena všem hodnotám a všem souvisejícím skutečnostem.

ROZDĚLENÍ KRIZOVÝCH JEVŮ

KLASIFIKACE KRIZOVÝCH JEVŮ

PODLE SVĚTOVÉ ZDRAVOTNICKÉ ORGANIZACE (WHO)

PŘÍRODNĚ KLIMATICKÉ

- ☐ *tektonické (voda)*
- ☐ *telurické (ohně)*
- ☐ *topologické (zem)*
- ☐ *meteorologické (vzduch)*

KATASTROFY

ANTROPOGENNÍ

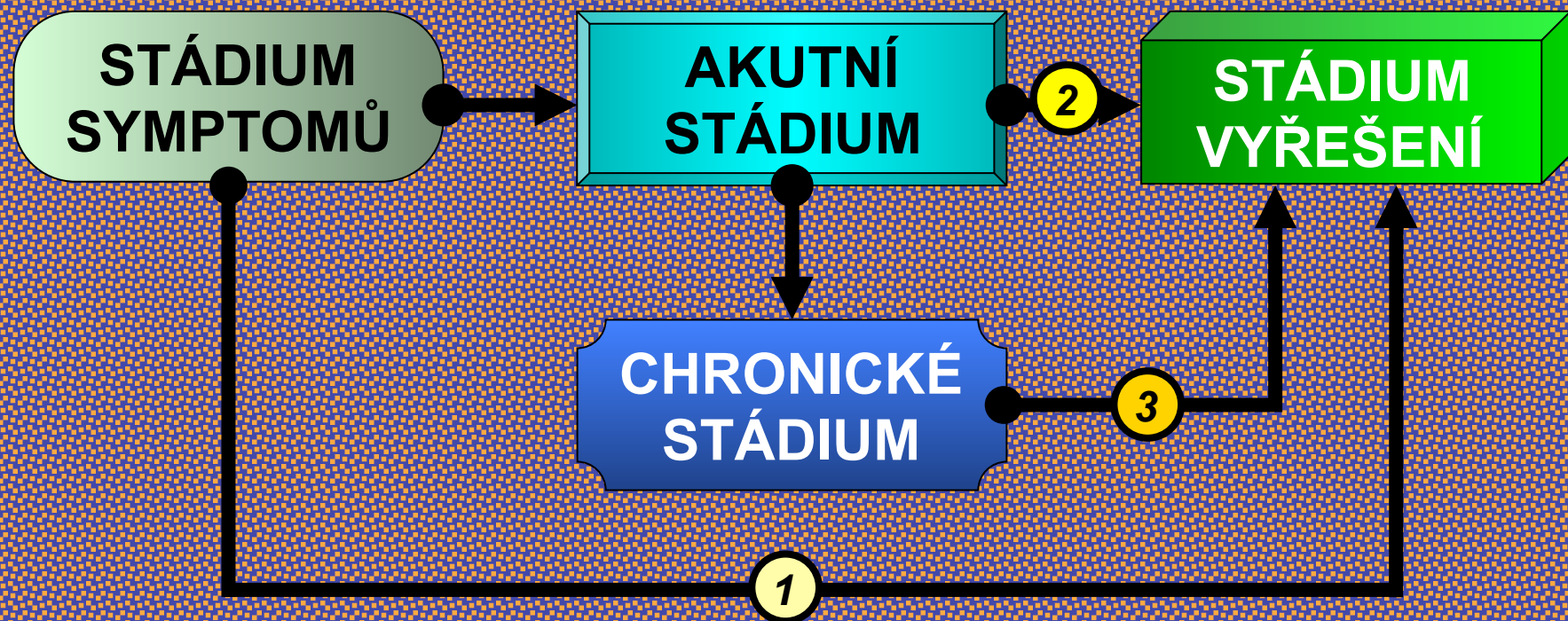
- ☐ *civilní katastrofy*
 - *dopravní nehody*
 - *průmyslové havárie*
 - *poškození VHD*
 - *působení toxických odpadů*
 - *plošné požáry*
 - *jaderné havárie*
- ☐ *válečné konflikty*

KRITÉRIA DĚLENÍ KRIZÍ

TYP KRIZE

K R I T É R I A	★	PROSTOR VÝSKYTU	♦	<i>místní, regionální, národní, mezinárodní, celosvětová</i>
	★	ÚROVEŇ OHROŽENÍ	♦	<i>•nižší úroveň (menší ohrožení, čas na přijetí opatření) •vyšší úroveň (okamžité a rozsáhlé projevy) •katastrofická (zánik systému, jeho funkcí a struktury)</i>
	★	RYCHLOST VZNIKU	♦	<i>•pomalé •rychlé</i>
	★	POČET LIDÍ	♦	<i>velké (10^4 a více), střední (10^2 až 10^3), malé (10 až 10^2), jednotlivců</i>
	★	OBJEKT	♦	<i>hospodářská sféra, veřejný sektor, životní prostředí, sociální, zahraničněpolitická, vnitropolitická sféra</i>
	★	ÚČINEK FAKTORŮ	♦	<i>•plazivé •skokové</i>

PRŮBĚH A STÁDIA KRIZE

1 2 3

tři varianty řešení krizí

STÁDIUM SYMPTOMŮ KRIZE

nestabilita a nesoulad plánovaného průběhu procesů
s jejich skutkovým stavem

- ❑ Nepatrné příznaky krize – nejsou pozorovatelné širokou veřejností, jen úzkým okruhem odborníků. V tomto období je složité provést adekvátní reakci a zabránit šíření krize, protože příčiny není možno jednoznačně určit.
- ❑ Slabé příznaky krize – dílčí a nejednoznačné informace o blížící se krizi, které mohou správně identifikovat jen odborníci na daném úseku činnosti. Toto je období velmi vhodné na použití adekvátní reakce a odstranění zárodků krize v jejím počátku.
- ❑ Silné příznaky krize – jednoznačnější a komplexnější informace o blížící se krizi, které může správně vyhodnotit většina řídicích pracovníků. Po jejich zjištění je nutné provést okamžitou adekvátní reakci, a to se vší rozhodností.
- ❑ Velmi silné příznaky krize – úplné a jednoznačné informace popisující blížící se krizi, které může rozeznat i laik. V takovém případě je už možnost adekvátní reakce komplikovaná a úspěšnost odvrácení akutního stádia krize je minimální. Je však předpoklad, že bude podstatně snížen rozsah škod a ztrát.

AKUTNÍ STÁDIUM KRIZE

- ☐ je období krize, kdy je nesoulad mezi plánovanými procesy a skutkovým stavem úplně zřejmý a jednoznačný,
- ☐ byly narušeny základní funkce systému, proto je nutné okamžitě přijmout mimořádná opatření,
- ☐ je nutné přijmout adekvátní opatření na eliminování už vznikajících škod a respektovat fakt, že:
 - je ohrožena samotná podstata fungování systému,
 - rozhodnutí jsou přijímána pod tlakem a při nedostatku informací. Pokud bude reakce na akutní stádium krize úspěšná, subjekt se vyhne chronickému stádiu krize.

CHRONICKÉ STÁDIUM KRIZE

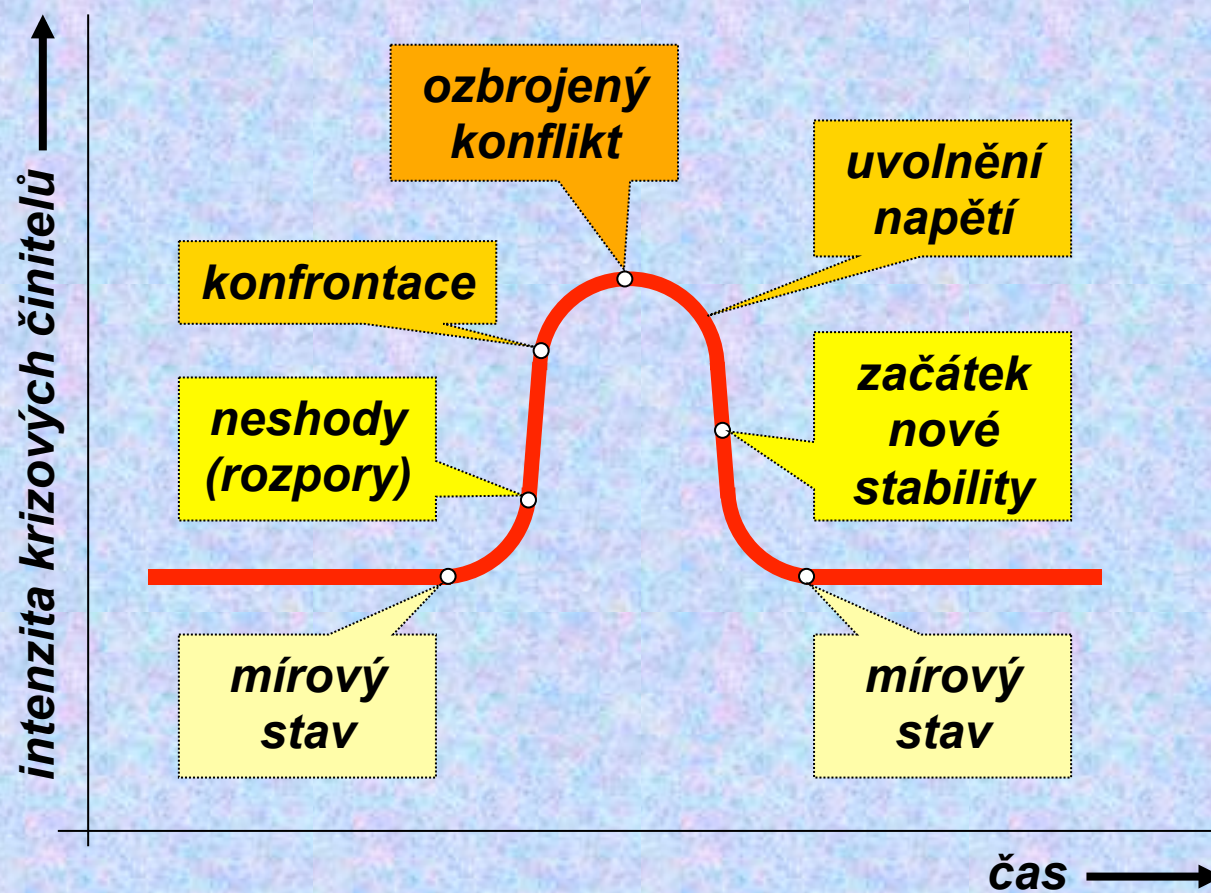
- ☐ nastává v případě, že se pomocí přijatých opatření nepodařilo krizi úplně odvrátit,
- ☐ přes její částečné zmírnění nebyla správně lokalizována a dostatečně paralyzována příčina krize,
- ☐ krize se může opětovně stupňovat, může být nepřímocará (různý směr, několik vln),
- ☐ krize může způsobit katastrofu, zničení systému, jeho funkcí, struktury i vnitřních vazeb.

STÁDIUM VYŘEŠENÍ KRIZE

- ☐ je charakterizováno získáním rovnováhy systému a připraveností začít s jeho obnovou,
- ☐ umožňuje přijetí strategie obnovy a postupné vykonání řady organizačních, personálních, technologických a dalších konkrétních opatření, která by měla být završena dosažením stability a nové kvality systému.

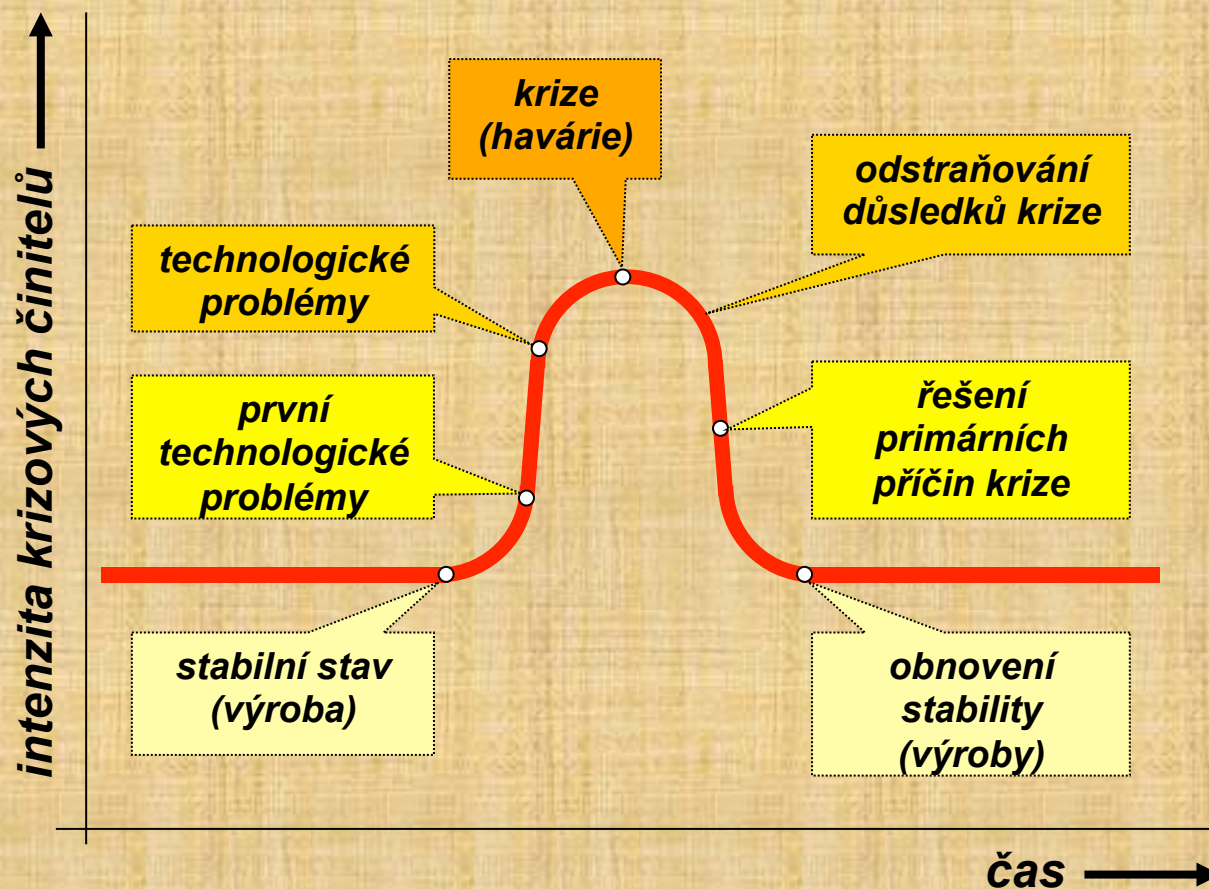
PRŮBĚH A OBDOBÍ KRIZE

VÁLEČNÝ KONFLIKT

PRŮBĚH A OBDOBÍ KRIZE

TECHNOLOGICKÁ HAVÁRIE

PŘÍKLADY KRIZOVÝCH JEVŮ

v přírodních procesech a v životním prostředí

- ☐ poškození ozónové vrstvy,
- ☐ vliv kyselých dešťů na flóru,
- ☐ přítomnost těžkých kovů v ovzduší, vodě a v půdě,
- ☐ vznik elektromagnetického smogu,
- ☐ meteorologické anomálie,
- ☐ potenciální havárie v jaderné energetice,
- ☐ zastarané technologie v chemickém průmyslu,
- ☐ havárie při přepravě nebezpečných látek,...

PŘÍKLADY KRIZOVÝCH JEVŮ

ve veřejném sektoru

- ☐ **etnické, náboženské a rasové napětí,**
- ☐ **rozsáhlá živelná migrace obyvatelstva,**
- ☐ **problémy enormního rozšiřování velkoměst,**
- ☐ **sociálně-politické problémy,**
- ☐ **výtržnictví,**
- ☐ **mládežnická hnutí s negativní filozofií,**
- ☐ **terorismus,**
- ☐ **mezinárodní organizovaný zločin,**
- ☐ **dramatické politické a institucionální změny a konflikty,**
- ☐ **politické aféry,**
- ☐ **drogová závislost,...**

PŘÍKLADY KRIZOVÝCH JEVŮ

v hospodářské sféře

- ☐ náhlé změny trhů,
- ☐ rozsáhlá selhání výrobních procesů,
- ☐ poruchy počítačových sítí (softwarové anebo hardwarové příčiny),
- ☐ poruchy komunikačních systémů,
- ☐ zranitelnost zaváděných ekonomických projektů,
- ☐ selhání nadnárodních ekonomických projektů,
- ☐ napětí a konflikty v managementu firem,
- ☐ průmyslové restrukturalizace a reorganizace,
- ☐ konverze zbrojního průmyslu,
- ☐ formální revitalizace,
- ☐ existence vysoko rizikových technologií,
- ☐ přeprava toxického a jaderného odpadu,
- ☐ nedostatek surovinových zdrojů,
- ☐ bojkoty a hospodářská embarga,
- ☐ sabotáže výroby,
- ☐ terorismus a únosy zaměřené do ekonomické a finanční sféry
- ☐ stávky ve výrobě a dopravě,...

KRIZOVÉ JEVY PŘÍRODNÍHO CHARAKTERU

příklady

ZEMĚTŘESENÍ

- ❑ v zaznamenané historii lidstva bylo 9 zemětřesení, při nichž přišlo o život více jak 100 000 lidí
- ❑ Čína (1556) – provincie Šen-si, odhad 830 000 mrtvých
- ❑ Čína (1976) – město Tang-šan, oficiálně 142 000 mrtvých (odhad až 650 000 mrtvých)
- ❑ Arménsko (1980) – zničené město Špitak, další dvě města zničené napůl, 170 osad vážně poškozených, zasažená plocha 10 300 km², 55 000 mrtvých (odhad až 100 000 mrtvých), 500 000 lidí zůstalo bez přístřeší

KRIZOVÉ JEVY PŘÍRODNÍHO CHARAKTERU

příklady

ZÁPLAVY

- ☐ Čína (1887) – Žlutá řeka – 2 miliony mrtvých
- ☐ Čína (1931) – Žlutá řeka – 3 miliony mrtvých
- ☐ Čína (1938) – Žlutá řeka – 500 000 mrtvých
- ☐ pobřeží Severního moře (1953) – 1 800 mrtvých v - Belgii a Holandsku, 300 mrtvých v Anglii, zničeno velké množství domů, přívalové vlny v bouři
- ☐ Severní Itálie (1963) – 2 500 mrtvých v důsledku sesuvu 2 734 milionů m³ do Vaionské přehrady
- ☐ Německo (1962) – 400 mrtvých, zničeno 60 pobřežních hrází
- ☐ ČSSR (1965) – rozvodněný Dunaj zaplavil 220 000 ha půdy, evakuace 53 000 osob, ohroženo 46 obcí
- ☐ ČR, PR, SR (1997) – rozsáhlé záplavy, obrovské materiální škody

KRIZOVÉ JEVY PŘÍRODNÍHO CHARAKTERU

příklady

SUCHA

- ☐ ČSR (1947)
- ☐ Sahelské území v Africe (1970)
- ☐ Afrika (1985-1986) – na hlad a nemoci zemřelo více jako 1 milion lidí
- ☐ Etiopie (1990)

POŽÁRY

- ☐ Brazílie (1965) – požár mrakodrapu v Sao Paulo způsobený elektrickým zkratem, 227 mrtvých
- ☐ USA (1972) – celkem 2,5 milionů požárů, 12 000 lidí zemřelo, 300 000 lidí zraněných
- ☐ Německo (1972) – v Dolním Sasku shořelo 100 000 ha lesa, 2 000 lidí bez přístřeší
- ☐ Portugalsko (1985-1986) – shořelo 260 000 ha lesa, 27 mrtvých

KRIZOVÉ JEVY PŘÍRODNÍHO CHARAKTERU

příklady

LAVINY

- ❑ ČSR (1924) – v dolině Rybô pod Krížnou 18 mrtvých
- ❑ Francie (1970) – ve Valdisére 120 mrtvých

SESUVY PŮDY

- ❑ ČSSR (1961) – v Handlové zničeno 261 domů
- ❑ Wales (1996) – sesuv rozmočené haldy vytěžené z uhelného dolu, zahynulo 29 dospělých a 116 dětí ve škole

VÝBUCHY SOPEK

- ❑ Sicílie (1669) – výbuch Etny, 20 000 mrtvých (odhad až 100 000 mrtvých)
- ❑ Kolumbie (1985) – sopka Nevado del Ruiz zničila město Armero, 2 000 mrtvých, 23 000 lidí bez přístřeší